

УДК 159.9:316

Янів С.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ГІБРИДНІ ВІЙНИ: ІСТОРИЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

***Анотація.** У роботі досліджено еволюцію гібридних воєн від історичних «непрямих дій» до сучасної нелінійної агресії. Проаналізовано поєднання регулярних і диверсійних методів, роль економічного тиску, кібератак та цифрових маніпуляцій свідомістю. Обґрунтовано висновок, що в умовах цілеспрямованого викривлення реальності противником ключовим чинником національної безпеки є когнітивна стійкість суспільства.*

***Ключові слова:** гібридна війна, нелінійна агресія, психологічні операції, когнітивна безпека, стратегічна стійкість.*

Yaniv S.

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

HYBRID WARS: HISTORICAL AND PSYCHOLOGICAL ASPECTS

***Abstract.** The thesis explores the evolution of hybrid wars from historical "indirect actions" to modern nonlinear aggression. The combination of regular and subversive methods, the role of economic pressure, cyberattacks, and digital manipulation of consciousness are analyzed. It is substantiated that in conditions of distorted reality, the main factor of national security is the cognitive stability of society.*

***Keywords:** hybrid warfare, nonlinear aggression, psychological operations, cognitive security, strategic resilience.*

Гібридна війна – це не просто новий термін, а результат тривалої еволюції воєнного мистецтва, де акцент змістився з фізичного знищення ворога на розмивання кордонів між станом війни та миру.

Ще у V ст. до н. е. китайський стратег Сунь-дзи у трактаті «Мистецтво війни» [1] сформулював принцип: «Тому сто разів битися і сто разів перемогти – це не найкраще з найкращого; підкорити чужу армію, не б'ючись, – ось найкраще з найкращого» [1, с. 22 - 23]. Такий підхід і є першоджерелом гібридності, адже перемога досягається через дезорганізацію розуму супротивника, а не через розгром його армії.

Під час Наполеонівських воєн в Іспанії виник термін «Герилья» (Guerrilla). Це був перший масштабний приклад того, як нерегулярні формування (партизани) у поєднанні з регулярною армією (британцями) змогли виснажити переважаючі сили агресора. Це заклало основу для застосування асиметричних дій.

Логіка сучасної гібридної війни була закладена ще десятиліття тому, зокрема через розроблену КДБ СРСР систему «активних заходів» (active measures), що поєднувала дезінформацію, політичну дестабілізацію та підтримку радикальних груп для підриву Заходу зсередини. Сьогодні ці методи еволюціонували у цифрові операції та були офіційно концептуалізовані американським дослідником Френком Гоффманом у 2007 році як Hybrid Warfare – стратегічне поєднання конвенційної зброї, іррегулярних тактик, тероризму та кримінальних елементів, що діють узгоджено в єдиному просторі бойових дій [2].

Інструментарій нелінійної агресії базується на принципі асиметрії, де головний удар спрямовується не на армію, а на вразливі цивільні сфери для руйнування держави зсередини. Використовуючи цифрові технології та Big Data, агресор формує «інформаційні бульбашки» та викривлену реальність, що сегментує суспільство й провокує внутрішні конфлікти. Цей когнітивний тиск підсилюється економічним та енергетичним терором, який через дефіцит ресурсів та інфляцію виснажує соціальну стійкість і створює ґрунт для паніки.

Паралельно застосовуються операції під «чужим прапором» та залучення проксі-сил (найманців, радикальних груп), що дозволяє агресору зберігати політичне алібі й уникати міжнародної відповідальності. Усе це супроводжується правовою війною (Lawfare) – маніпуляцією законами для виправдання власних дій та паралічу волі противника [3].

У сучасній гібридній війні цифрові технології остаточно перетворили людську свідомість на ключове поле бою, де головною метою є не фізичне знищення, а когнітивна деструкція супротивника. Механізми маніпуляції базуються на створенні викривленої інформаційної реальності: через алгоритми соціальних мереж, ботоферми та дипфейки агресор цілеспрямовано розмиває межу між правдою та вимислом, провокуючи дезорієнтацію, внутрішні конфлікти та підрив довіри до державних інститутів.

За таких умов головним чинником національної безпеки стає когнітивна стійкість суспільства, яка поєднує в собі два критичні аспекти: формування індивідуальної когнітивної безпеки – здатності громадян самостійно ідентифікувати маніпуляції та протистояти деструктивним змінам, а також розвиток стратегічної стійкості всієї нації через зміцнення соціальної згуртованості та критичного мислення. Тільки такий комплексний підхід дозволяє суспільству зберігати функціональність і волю до спротиву навіть під інтенсивним та тривалим інформаційним тиском нелінійної агресії [4].

Історичний досвід «непрямих дій» та радянських «активних заходів» отримав нове технологічне втілення, де цифрові інструменти, Big Data та нелінійна агресія дозволяють руйнувати держави зсередини.

Ключовим підсумком дослідження є те, що в умовах викривленої інформаційної реальності традиційні засоби оборони є недостатніми. Найвищим пріоритетом національної безпеки стає людиноцентричний захист: формування індивідуальної когнітивної безпеки та зміцнення стратегічної стійкості суспільства. Тільки через розвиток критичного мислення, медіаграмотності та соціальної згуртованості можливо нейтралізувати маніпулятивний вплив агресора та зберегти суб'єктність держави в умовах глобальних гібридних загроз.

Джерела та література

1. Сунь-цзи. Мистецтво війни. Київ : Арій, 2014. 128 с.
2. «Conflict in the 21st century: the rise of hybrid wars». URL: https://www.potomac institute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf (дата звернення: 07.04.2026).
3. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В.П. Гробуліна. – Київ: НІСД, 2017. 496 с.
4. Дубов Д. В. Когнітивна деструкція як інструмент гібридної війни : аналіт. доповідь. URL: <https://niss.gov.ua> (дата звернення: 07.04.2026).

Секція 4. ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ ВІЙНИ: КОГНІТИВНИЙ, ФІЛОСОФСЬКИЙ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІРИ

УДК 351.86:004.056

Вітик І., канд. юрид. наук

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА І ПІСЛЯВОЄННА ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ВНУТРІШНІХ РЕФОРМ

***Анотація.** Досліджено особливості забезпечення інформаційної безпеки України в умовах сучасного етапу російсько-української війни. Розкрито сутність інформаційної війни як інструменту впливу на свідомість суспільства, системи управління та державні інститути. Проаналізовано основні загрози, зокрема кібератаки, інформаційно-психологічні операції та витоки даних. Обґрунтовано необхідність формування ефективної системи управління інформаційними ресурсами, імплементації європейських норм захисту даних та*